

О.В. ПИЩИКОВА, канд. техн. наук, доц., А.І. НАСТИЧ аспірантка
Криворізький національний університет

ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА У ВИРОБНИЧОМУ (РОБОЧОМУ) СЕРЕДОВИЩІ: ОГЛЯД МІЖНАРОДНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У сучасних умовах, коли працівники все частіше перебувають під впливом з підвищеним рівнем стресу, емоційним вигоранням, психологічним тиском та тривалими психоемоційними навантаженнями, питання забезпечення ментального здоров'я на робочому місці набуває особливої актуальності. Зростання психосоціальних ризиків змушує як міжнародну, так і національну спільноту шукати ефективні рішення для формування безпечного та підтримувального психологічного середовища у сфері праці. Охорона психічного здоров'я стає не лише етичною, а й економічною необхідністю, оскільки благополуччя працівників прямо впливає на продуктивність, якість праці та рівень виробничого травматизму.

На міжнародному рівні значну роль відіграє Європейський план дій у галузі охорони психічного здоров'я, який визначає стратегічні цілі та ефективні інструменти підтримки психічного благополуччя населення, включаючи працюючих осіб. План акцентує увагу на інтеграції психічного здоров'я у всі аспекти соціальної політики, підтримці доброзичливого клімату на робочому місці, запобіганні вигоранню та дискримінації.

Саме на засадах цього плану було розроблено Концепцію охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року, яка передбачає інтеграцію принципів психічного здоров'я у сферу праці, освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Ця Концепція спрямована на розвиток профілактичних програм, підвищення обізнаності щодо проблем психічного здоров'я, підготовку фахівців з надання першої психологічної допомоги та створення умов для раннього виявлення психологічних проблем.

Суттєвий внесок у розвиток міжнародної правової бази зробила Всесвітня психіатрична асоціація, яка прийняла низку ключових документів. Зокрема, Міжнародний кодекс медичної етики, Двадцять п'ять принципів надання психіатричної допомоги та Гельсінську декларацію, які наголошують на необхідності гуманного ставлення до осіб із психічними розладами, гарантують повагу до гідності таких осіб, захист їх прав та рівний доступ до допомоги, включаючи сферу зайнятості.

У цьому контексті варто також відзначити Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, яка гарантує рівні можливості для осіб із ментальними порушеннями, у тому числі — право на працю в умовах, що сприяють збереженню психічного здоров'я. Держави-учасниці зобов'язані забезпечити адаптацію робочого середовища до потреб таких працівників, недопущення дискримінації та підтримку інклюзивності у трудових колективах. Загальна декларація прав людини (стаття 25) визнає право кожного на рівень життя, достатній для підтримання фізичного й психічного здоров'я. Це положення закладає основу для включення питань ментального благополуччя в політику охорони праці.

В Україні правова база у цій сфері активно розвивається. Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я» визначає обов'язки роботодавців щодо впровадження програм психосоціальної підтримки, раннього виявлення ознак емоційного виснаження, навчання персоналу першій психологічній допомозі та профілактики вигорання.

Значним кроком стало оновлення Типового положення про навчання з питань охорони праці, до якого вперше включено теми ментального здоров'я, запобігання стресу, вигоранню та кризової психологічної адаптації.

Таким чином, охорона ментального здоров'я набуває системного підходу — як на міжнародному, так і національному рівнях. Упровадження таких програм знижує рівень стресу, сприяє психологічній стійкості працівників і зміцнює здоровий клімат у колективах, що є основою ефективності й конкурентоспроможності підприємств.